

S knjigo *Hoodwinking Churchill* britanskega publicista in avtorja znanih dokumentarnih filmov na BBC Petra Battyja sem se srečala že kmalu po njenem izidu leta 2011 v Veliki Britaniji. Omenil mi jo je prijatelj Keith Miles in ne dolgo zatem je obogatila knjižnico Študijskega centra za narodno spravo.

Kako je Tito prevaral Churchilla: Veliki mojstri prevarantstva

Dr. Milan Zver, foto: Urban Cerjak, Matic Štojs

Naj ob tem spomnim še na memoarsko delo Uroša Šušteriča z naslovom *Ravna gora, moja usoda*, ki je izšlo leta 2010 in smo ga z zanimanjem prebrali. Uroš Šušterič, ki je bil med vojno pri četnikih v Srbiji in je vedno imel pozitiven odnos do zahodnih zaveznikov, se naklonjeno spominja ameriških odposlancev v štabu Draže Mihailovića, ob tem pa med drugim pričuje tudi o izdajalcih v britanskih vrstah. Ob zavedanju, da oba avtorja dodatno razjasnjeta na videz nerazumljive odločitve velikih voditeljev v času druge svetovne vojne, sem se razveselila novice, da se pripravlja slovenska izdaja Battyjeve knjige.

Knjiga, ki se ji bo težko izogniti Vsekakor je vredna branja, saj osvetljuje pomembno zgodovinsko poglavje in predstavlja literaturo, ki se ji bo ob vsakršnem ocenjevanju Brozove vloge – in njegovega mojstrstva v prevarantstvu – težko izogniti ter tako tvegati enostranske ocene dogajanja v preteklosti. A žal tovrstno prikrojevanje, izkrivljanje in neupoštevanje znanstvenih izsledkov t. i. ne-naših v slovenskem prostoru doživljamo vsakodnevno. Zato se mi zdi nujno ponoviti misel, da nekateri slovenski zgodovinarji kot veliki mojstri spreobračanje s pomočjo svojih botrov trdno stojijo na okopih mnogih starih, že preživetih znanstvenih dognanj. V skladu s starim ideološkim refleksom presojujejo, kaj je dobro in kaj ne (zgodovinarski »guru« Marc Bloch je zavračal zgodovinarje, ki »razsojajo, ne da bi razumevali«¹). Še posebej se to dogaja s teorijo o t. i. NOB, ki se znova vzpostavlja kot vzvišena in nedotakljiva »zamrznjena« zgodovina. Nobenega pomisleka, nobene kritike, kaj šele revizije. Zdi se ravno obratno: znova smo priče celo glorifikaciji zgodovinskih osebnosti, pojavov in procesov, ki so v skladu z novoodkritimi zgodovinskimi viri še kako potrebni znanstvene, torej poglobljene,

kritične in vsestranske obravnave. Kot vemo, prinaša drža, ki spreminja znanost v dogmo, v Sloveniji različne nagrade. Vendar v bistvu pomeni nadaljevanje t. i. angažirane znanosti, značilne za delovanje znanosti v totalitarnih režimih, ko se je interpretacija preteklosti podrejala potrebam dnevne politike.

Še posebej se to dogaja s teorijo o t. i. NOB, ki se znova vzpostavlja kot vzvišena in nedotakljiva »zamrznjena« zgodovina. Nobenega pomisleka, nobene kritike, kaj šele revizije.

Nekaj manj znanih dejstev v razmislek Naj kot zgodovinarica ob knjigi o Titovi veliki prevari navedem nekaj morda manj znanih izhodišč za razmislek. Najprej dejstvo, da je predsednik britanske vlade Winston Churchill pripravljaval napad na komunistični svet, toda Jugoslavija ni bila njegov osrednji cilj. Verjetno je želel vojno s Sovjetsko zvezo, kar bi vodilo v spopad širših razsežnosti. Znano je, da je bilo konec leta 1945 v Belgiji pripravljenih nekaj zavezniških armad, ki so vključevale tudi popolnoma opremljene nemške enote, torej nedavne sovražnike, navzoča pa je bila tudi ena poljska armada. Tudi francoski general Charles De Gaulle je privolil v sodelovanje francoske vojske pri tem načrtu. Do napada ni prišlo, ker je novi ameriški predsednik Harry S. Truman spoštoval stališče pokojnega predsednika Franklina D. Roosevelta, ki ni želel skupaj s Churchillom v tako avanturo. Mimogrede, slednji je Roosevelta že ob koncu leta 1944 nagovarjal, da se napade Sovjetska zveza in razbije komunizem.

Ob teh izjalovljenih načrtih velja spomniti, da so Churchilla poleti 1945 na volitvah premagali laburisti kljub njegovim nedvomnim zaslugam za britansko sodelovanje pri zavezniški zmagi med drugo svetovno vojno. Neizogibno se pojavi vprašanje, kakšna bi bila britanska politika do Jugoslavije, če bi Churchill še naprej vodil britansko vlado. Ne smemo namreč pozabiti, da se je Velika Britanija po nemškem umiku vmešala v državljansko vojno v Grčiji na strani monarhističnih sil proti

1 Bloch, Marc, *Apologija zgodovine ali zgodovinarjev poklic*. S predgovorom Jacquesa Le Goffa. ISH, Ljubljana 1996, str.31.

Zato velja sprejeti izziv knjige o Titovi veliki prevari in se tudi na ta način upreti »korumpirajoči« *kulturi pomiritve* s ta čas vladajočim slovenskim esteblišmentom.

grškim komunistom.

Svojo pozornost moramo usmeriti tudi v štab Special Operations Executive (SOE) v Kairu, kjer je deloval obveščevalec James Klugmann. Bil je britanski Jud, član KP Velike Britanije, pisec prvih dveh zvezkov zgodovine KP VB in sodelavec NKVD ter od 1942 vodja sekcije za Jugoslavijo znotraj SOE. Klugmann je poskrbel, da so v britanski generalštab prihajali prirejeni podatki v korist partizanov. Šlo je za prirejena poročila britanskih obveščevalnih oficirjev skupine Teheran, ki je delovala v Kairu v okviru poveljstva SOE. Vsi so bili agenti sovjetske tajne politične policije (NKVD) in so kasneje nekateri prebegnili v SZ. To so bili Donald Maclean, James Klugmann, Basil Davidson, Kim Philby, Guy Burgess, Anthony Blunt in drugi.

Churchill je pokazal svoj odklonilni odnos do Tita šele jeseni 1944, potem ko je Tito septembra 1944 z Visa odletel v Moskvo k Stalinu, ne da bi o tem kakorkoli obvestil Britance. Pred tem so Tita Britanci šteli in poskrbeli za popoln obrat v svoji zunanji politiki od Mihailoviča k Titu. Churchill je hotel izrabiti priložnost, da pride v času, ko je bil Tito »pod našo zaščito«, kot se je izrazil, do pomiritve med Titom in kraljem Petrom.¹ Ne smemo pozabiti, da je prav na Visu sredi junija 1944 nastal sporazum s Šubašičem, kar je Titu odprlo pot na oblast v Jugoslaviji po vojni. Kot kažejo dokumenti v britanskem arhivu Public Record Office, (Winston S. Churchill, 20. maja 1945: File No Premier 3-513/8) je Churchill maja 1945 zahteval od zunanjega ministrstva (Foreign Office)

Tita, Američani pa sploh ne. Eden je pisal Churchill: »The United States Government has never been enthusiastic about our pro-Partisan politics, and it has always been with great difficulty that we have dragged them along reluctantly behind us.«² (Vlada Združenih držav nikoli ni bila navdušena nad našo propartizansko politiko in smo jih vedno le z veliko težavo pripravili, da so se neradi vlekli za nami. Ali jim bomo morali zdaj pojasnjevati, da se Tito navsezadnje ni izkazal za to, kar smo upali?) Naj opozorim tudi na razhajanje med politiko Velike Britanije in ZDA. Ko je Churchill leta 1944 umaknil svoje predstavnike iz štaba Draže Mihailoviča, so ameriški odposlanci (misija, ki jo je vodil polkovnik Robert McDowell) tam vztrajali do novembra 1944.

Knjiga, ki nas izziva Seveda se nikakor ne slepim, da bi nekateri slovenski zgodovinarji, politiki in dežurni komentatorji vzeli v roko knjigo, ki na poljuden način, pa vendar podprta z obsežno literaturo in arhivskimi dokumenti, razgalja pravi obraz jugoslovanskega diktatorja. Še naprej bodo zvesto hiteli z zavračanjem t. i. revizije zgodovine, čeprav ima pri tem njihovem početju zgodovina kot znanost bore malo opraviti. Naj si zato za konec sposodim misli enega najboljših slovenskih zgodovinarjev ddr. Igorja Grdine: »Zgodovinarska zgodovina je že na pohodu. Dokler se ne uveljavi kot nekaj naravnostnega v slovenski kulturi, pa velja ponoviti Taylorjevo misel: *Ničesar v življenju ni bolj sprejemljivega kot pomiritev z esteblišmentom – in ničesar bolj korumpirajočega*. Ali z drugimi besedami: kdor se boji revizionizma, se trese zaradi svojih nepravilno pridobljenih privilegijev. Tako v zgodovini kot na drugih področjih.«³

Zato velja sprejeti izziv knjige o Titovi veliki prevari in se tudi na ta način upreti »korumpirajoči« *kulturi pomiritve* s ta čas vladajočim slovenskim esteblišmentom. **D**

detaljne podatke o tem, kdo pravzaprav je Tito, kakšna je njegova izobrazba, kaj je počel v preteklosti, kdaj se je začel njegov resnični odpor proti okupatorjem itd.

Zelo povedna je izjava, ki jo je Churchill dal 10. decembra 1945 v Bruslju. Ta njegov komentar sicer ni bil velikokrat objavljen, kolikor vem, so ga čez nekaj dni povzeli nekateri belgijski časopisi, je pa zelo poveden. Pravzaprav je Churchill dvakrat zatrdil, v Bruslju in v Parizu: »Moja največja napaka v drugi svetovni vojni je bila pomoč Titu in opustitev podpore Mihailovičevim rojalistom. Titu sem verjel, zato tudi nosim krivdo, da je celotna Jugoslavija ostala v komunističnih rokah.« Glede na časopisne zapise se izjava sicer nekoliko razlikuje, a bistvo ostaja isto.

Treba je poudariti, da tudi na strani zaveznikov proti Hitlerju ni bilo vselej soglasja o politiki, ki bi bila naklonjena partizanom. Tako se britanski zunanji minister Anthony Eden ni nikoli navduševal za

1 Peter Batty, *Hoodwinking Churchill: Tito's Great Confidence Trick*, Shephard - Walwyn Publishers Ltd, London 2011, str. 201.

2 Prav tam, str. 227.

3 V arhivu avtorice. A. J. P. Taylor je bil slavni angleški zgodovinar, specialist za 19. in 20. stoletje (1906–1990).